Jupiter koji nestaje

Zagreb, 11. veljače 2026.

Gotovo stoljeće nakon slučajnog pronalaska brončane statuete Jupitera, a 33 godine nakon njenog inicijalnog postavljanja, u Banjavčićevoj je ulici, nanovo, po šesti put osvanuo spomenik rimskom vladaru neba. Otegotnim društvenim, prirodnim i božanskim okolnostima usprkos.

Štovanje Jupitera kao vrhovnog rimskog boga, vladara neba, gromovnika, pravednika, zaštitnika, najboljeg i najvećeg među bogovima veoma je česta pojavnost u duhovnosti starih Rimljana, pa je Jupiterov kult raširen kroz gotovo sve društvene i geografske sfere Rimskog Carstva. Zagreb, dok ga još ni bilo, u 3. st., nije nikakva iznimka. Nije iznimka ni da arheolozi, nekoliko milenija kasnije otkriju materijalni trag takve adoracije; žrtvenik, statuetu, kip, hram, dekorativni element s motivom snažnog i bradatog muškarca, zrele dobi, sa žezlom ili munjom, na tronu ili u pratnji orla. Iznimno ipak jest, da takav predmet netragom nestaje, opetovano, uporno, tvrdoglavo.

Svibnja mjeseca, godine 1931., prigodom izgradnje kuće izvjesne gospođe Šikore u Banjavčićevoj je ulici pronađena brončana statueta Jupitera visoka 19

cm, na pravokutnom postamentu sa šest kružnih rupa. Sam je bog prikazan kao muškarac guste brade i brkova, kovrčave kose, u naponu zrelosti i tjelesne snage, sa žezlom u lijevoj ruci i uzdignutom desnom rukom koja je zasigurno držala munju. Stilsko-tehničke karakteristike sugeriraju lokalnu proizvodnju 3. st., a za pretpostaviti je kako je statueta dekorativni završetak kola s kojima je u konačnici i deponirana uz rimsku preteču Banjavčićeve ulice, moguće u grobni humak kao prilog i zalog pretpostavljenom pokojniku u zagrobnom životu i svojevrsna ekstenzija tradicionalnih ritualnih navada panonskog, predrimskog stanovništva. Mnogo bismo manje nagađali, pretpostavljali i konstruirali kada bi statueta bila u Muzeju, dostupna daljnjim analizama i interpretacijama. Naš je brončani Jupiter, ipak, odlučio da u Muzej neće. Predmet nikada nije dospio u fundus Arheološkog muzeja u Zagrebu, već je samo ponuđen na uvid kako bi ga arheolozi opisali i načinili tehnički crtež, a nakon toga je otišao, u neku neznanu privatnu zbirku, na arkadske visoravni, na Olimp, Kapitolij, u Rim ili Atenu, na Kretu ili Peloponez, sam, s Junonom ili nekom drugom božicom, tko će ga znati. Tek što je pronađen, Jupiter je nestao!

Ipak, zahvaljujući spomenutom opisu Josipa Klemenca i dokumentacijskom crtežu, autori muzejske akcije *Zagreb dok ga još ni bilo – prije 1094.*, Zoran Gregl, Željko Kovačić i Nenad Jandrić, uz pomoć kipara Đorđa Jandrića, 1993. načinili su uvećanu kopiju nestale izvorne statuete postavivši je na autentično mjesto pronalaska. Novonačinjena teofanija Jupitera zatim je, ne biste vjerovali, nestala. Isti je autorski trojac kopije ovog predmeta postavio u još četiri navrata. Svaka je

slijedila ustaljeni *modus operandi* izvornika: nestala je, pa je zatim nestala, nakon čega je nestala, da bi opet nestala. Obijest, destrukcija, sitni materijalni oportunizam, nevina dječja igra, ideološki obračun s politeizmom, grub vandalizam ili pak volja svojeglavog Jupitera, što god da jest, 11. je veljače 2026. spomenik ponovno osvanuo u Banjavčićevoj.

Sapet kamenom i staklom, pod videonadzorom i uz zaštitarsku službu, izložen pogledima i javnoj rasvjeti, nestašni će rimski bog ovog puta malo teže nestati. Za svaki slučaj, oblikovan je i njegov gipsani suvenir – Jupiter koji nestaje, koji je postao ponuda AMZ muzejskog dućana.

Ozren Domiter

(Tekst je prenesen uz dopuštenje autora sa stranica Arheološkog muzeja u Zagrebu u kojem je Ozren Domiter i zaposlen:
https://www.amz.hr/hr/virtualni-muzej/blog/blog-uz-muzejsku-akciju-zagreb-dok-ga-jos-ni-bilo-prije-1094/jupiter-koji-nestaje/.)